

PRIORITETNI ODGOJNI ZADACI U AMBIVALENTNOSTI GLOBALIZACIJE

CARLO NANNI

Università Pontificia Salesiana
Piazza Ateneo Salesiano, 1
00139 Roma, Italija

Primljeno:
7. 1. 2009.

Izlaganje na
znanstvenom skupu

UDK
271.789:1:341.231.14
37.014.53: 341.231.14

Sažetak

Opća deklaracija o ljudskim pravima koristan je izvor visokovrijednih odgojnih postupaka za promicanje čovjeka. Odgojno-obrazovnim djelovanjem i salezijanci nastoje doprinijeti nastojanju da se prevladaju neljudski postupci, predrasude i povrede ljudskih prava, posebice mladih. Nažalost, dok se govori o pravima, u mnogim se zemljama istovremeno i danas krše prava konkretnih osoba. Autor podsjeća na slabosti i poteškoće svojstvene modernoj zapadnoj kulturi, na krizu subjektivizma, idealne, vrijednosne i motivacijske perspektive i na opasnost koja proizlazi iz isključivanja »drugoga« iz osobnog viđenja. Ljudska prava stoga predstavljaju i kulturni izazov i poziv na izgradnju kulture društvene pravde i solidarnosti. Na početku 21. stoljeća svjedoci smo ambivalentnosti globalizacije, uzvisivanja pomodnih i krize istinskih vrednota. Virtualna iskustva i umnažanje informacija ne znače samo obogaćenje i šansu, nego predstavljaju i opasnost gubljenja smisla za stvarnost, apsolutizaciju subjektivizacije mišljenja i djelovanja. Suvremena pedagogija, a s njom i Katolička crkva, pozivaju na formiranje stavova kritičnosti, slobode, odgovornosti i solidarnosti. Autor ističe da značenje i mogućnosti don Boscova odgojnog sustava u 21. stoljeću valja proširiti kako bi obuhvatio ne samo evangelizaciju, katehezu i oblike udruživanja nego i marginalizaciju.

Ključne riječi: ljudska prava, istinske vrednote, stav kritičnosti, subjektivizam, globalizacija, smisao za stvarnost

Opća deklaracija o ljudskim pravima, koju je Opća skupština Ujedinjenih naroda odobrila 10. prosinca 1948, predstavlja crvenu nit koja ujedinjuje šezdeset godina povijesti, za vrijeme koje se nastojalo i nastoji se, iako unatoč tisućama suprotstavljanja, opravdati težnje prema slobodi, jednakosti, bratstvu, pravdi i miru, pravičnom i solidarnom razvoju za sva ljudska bića,

skupine, narode i čitavo čovječanstvo, danas više nego ikada. Doista, pri očitovanju ambivalentnosti globalizacije života i kulture, ljudska se prava uvijek shvaćaju kao »susretna točka« moralnog iskustva čovječanstva. U njima svoju uporišnu sliku pronalazi svaki suvremeni govor društvene etike. Ni Deklaracija se ne promatra samo kao značajan tekst pozitivnog međuna-

rodnog zakonodavstva na koji se možemo pozivati radi poštivanja i zaštite ljudskog dostojanstva protiv svakog ugnjetavanja ili zloporabe pod svakim nebom, nego se promatra i kao koristan izvor visokovrijednih odgojnih postupaka za promicanje čovjeka.

I Salezijanska družba postupno postaje toga svjesna te na svoj način djeluje u tom smislu: odgajajući i nastojeći da se prevladaju neljudski postupci, ali i trudeći se pobijediti predrasude i korake koji nisu posve jasni i pozitivni kad su posrijedi ljudska prava.

Svima su nam poznati nasilje nad maloljetnicima, nevolje dječaka i djevojčica ratnika, maloljetnička prostitucija, pedofilija, nasilje nad ženama, silovanje kao ratno oružje, ubojstvo kao etničko čišćenje, etnocid kao političko sredstvo, građanski rat kao rješavanje unutarnjih sukoba, manipuliranje umovima i savjestima kao održavanje ili preuzimanje ekonomske, socijalne, političke i religiozne vlasti.

Moramo se boriti i na razini »shvaćanja i htijenja«. U mnogim su se zemljama često u ime interesa i upotrebljavajući kao izgovor riječ »prava«, kršila i krše se ljudska prava konkretnih ljudskih bića. U ime nacionalne sigurnosti tlačeni su i tlačeni su čitavi narodi, proganjali su se i proganjaju pojedini ljudi i narodi, zatirale su se i zatiru manjine i oni koje se na različite načine definiralo i definira »različitima«.

1. IZMEĐU MODERNE I »POKRETNE« POSTMODERNE

Ljudska prava pozivaju na »obraćenje mentaliteta« sve, a posebice nas »zapadnjake«, koji na neki način živimo u, moglo bi se reći, »kolijevci« u kojoj su nastala i razvijala se ljudska prava i gdje se je borilo za njihovo priznavanje.

Globalizacija je jasno pokazala slabosti i poteškoće koje su svojstvene »modernoj«

zapadnoj kulturi. Ona je, da tako kažemo, osvijetlila »nagost kralja – Zapada«, tj. zapadne zahtjeve za apsolutnošću i univerzalnošću politike i civilizacije koji se temelje na znanstveno-tehnološkoj racionalnosti i antropološkom, naglašenom antropocentričkom poimanju (»homo copernicanus«) te na viđenju čovjeka kao »svemogućeg« graditelja vlastite povijesne sudbine (»homo faber suae fortunae«).

Sa sociološkom gledišta – kao što je to na različite načine posebno istaknuo Z. Bauman – globalizacija je dovela do krize zapadnu »postojanu modernost« (utemeljenu na njezinom liberalnodemokratskom ustroju i na znanstveno-tehnološkoj kulturi). Prema tom viđenju sav se svijet nalazi u stanju »pokretne« ili »fluidne moderne« (tj. moderne koja pretjerano naglašava mreže i pokrete, ali uključuje i nesigurnost, visoke stope nepredvidljivosti i nekontroliranja izazvanih procesa).

Povezani s tim snažnim zamahom neokapitalističkog ekonomskog modela razvoja – koji uvijek pobjeđuje i može se obnavljati unatoč svojim periodičnim konjunktturnim krizama – ti načini razumijevanja i življenja pojedinačnog i kolektivnog postojanja vrlo su se brzo proširili ne samo na Zapadu nego po čitavom svijetu, ne samo među elitom nego i posvuda na nacionalnoj i međunarodnoj razini, dok se tome možda suprotstavljao onaj tko je smatrao da ne sudjeluje u prednosti ekonomskog razvoja drugih.

Međutim, poput »izopačenog« učinka, bilo na osobnoj razini bilo na razini društvenoga života, ta je »tiha revolucija« dovela i dovodi do gotovo potpunog zatamnjavanja perspektive nekog zajedničkog dobra, posve u korist individualističke perspektive.

U društvu koje posebno nazivamo »složenim društvom«, subjektivizam je nesum-

njivo – možda kao mehanizam obrane protiv omasovljenja – postigao vrlo visoku razinu. Naglasak na subjektivnim slobodama u mnogim slučajevima pretvara pojedinačni i empirijski »ja« u prvo i posljednje (da ne kažemo i jedino) mjerilo prosuđivanja onoga što je istinito, dobro, lijepo, osim onoga što je jedno (tj. glasovito transcendentno bitka i osobe). Perspektiva samoostvarenja postaje tako apsolutna da sebi podređuje sve drugo, gotovo se uzdižući u neku vrstu »religije vlastitoga ja«. Drugi, mi, današnje i buduće čovječanstvo, isključeni su iz osobnog viđenja ili su svedeni na »predmet« ili su u svakom slučaju tek dodatak vlastitoga ja. Idealne, vrijednosne i motivacijske perspektive praktičnog i etičkog angažmana usredotočuju se – bilo za mlade bilo za odrasle (dapače više i prije svega za odrasle negoli za mlade) – gotovo posve na bio-psihičko zdravlje, blagostanje i ugodan život, učinkovitost i proizvodnost, osobni uspjeh po svaku cijenu, iznad svega i prije svega. U najboljem se slučaju »ograničena društvenost« svodi na krug prijatelja, obitelji ili klana. Istovremeno se gaji opće nepovjerenje prema javnim ustanovama i prema politici. Shvatljivo je da je u takvom ozračju – čak i onda kada se to hoće – teško ostvariti poziv J. F. Kennedyja: »Malo manje ja, malo više mi.«

U tom smislu ljudska prava predstavljaju neku vrstu »kulturalnog izazova«, jer u svojoj proglašenoj općosti (to su prava svijui) i pojedinačnosti (to su prava svakog čovjeka) »ruše« (ili barem pozivaju na ispravljanje) taj način shvaćanja subjektivnosti i »građanstva«. Uzdižu se do politički snažnog sredstva za stvaranje kulture društvene pravde i solidarnosti. Postavljaju se i kao »pravni« (ali i kulturalni i etički) protivnik egoizma, konzumerizma i ideologizirane »nezainteresiranosti«.

2. AMBIVALENTNOST GLOBALIZACIJE

Uostalom, na to nas, na početku ovoga, 21. stoljeća, poziva i ambivalentnost globalizacije. Pred našim očima promijenio se i mijenja se društveno-ekonomski ustroj (međunarodno poduzetništvo i trgovina koja je proširena na svjetske razmjere), kao i uporišne vrednote (djelotvornost, funkcionalnost, korisnost, proizvodnost, subjektivno blagostanje). Možemo se služiti znatnim znanstvenim i tehnološkim napretkom zahvaljujući kojemu se govori o informacijskom društvu, digitalnom dobu, društvu znanja i komunikacije (a na Zapadu o »drugoj moderni« ili o »supermoderni«). Neuroznanosti i biotehnologije otvaraju dosad nezamislive mogućnosti mentalnom razvoju, brizi za zdravlje i promicanje (pa i promjenu!) ljudskoga života. S druge strane, današnja ekonomska kriza uz prijetnju recesije i rastuće nezaposlenosti uzrokuje velik strah od budućnosti. S obzirom na svakodnevicu, obitelj, školu, župu, tj. s obzirom na »mjesta« – kako bi to rekao M. Augé, prevladavaju i mnogo se uči od »nemjesta«, tj. na susretima, događanjima, trgu, zidu, stadionu, koristeći internet, chat, SMS. Doživljava se sloboda i spontanost, ali i neizvjesnost, nesigurnost, mogućnost da se čovjek u svemu tome izgubi. Ubrzavanje procesa i iznašašća potiče subjektivno postojanje i osobno stvaralaštvo, ali i trenutno življenje postojanja i pridavanja veće vrijednosti »pomodnim« vrednotama. Sve je to nauštrb povijesne svijesti i društveno-zajedničarske pripadnosti, ali i »vječnih vrednota«. Povećane mogućnosti pristupa sve razvijenijim tehnološkim sredstvima – i za mnoge, ali ne i za sve, potrošačkim dobrima – omogućuje bolju kakvoću života, ali može uzrokovati i nezasitnu želju za posjedovanjem ili vječnu opsjednutost željom da se bude

»moderan«. Širenje »virtualnih« iskustava – koje omogućuju nove informatičke tehnologije – povećava informacije, umanjuje udaljenosti i potiče komunikaciju »mnogi-mnogi«, ali ne uvećava uvijek kvalitativno poznavanje i poboljšavanje odnosa (gurajući u usamljenost i u pomanjkanje topline koja se doživljava u odnosu »licem u lice«). Očaravajuća primjena digitalne »virtualnosti« i telematike (pravidnog) svijeta otvara nas prema drugim svjetovima koji su izvan općeg iskustva te može dovesti do »opraštanja« od stvarnosti i od konkretnog iskustva, kao i do gubljenja smisla za stvarnost i za granice. I samo prenaplašavanje subjektivnih prava veliča osobnu »nadarenost« i subjektivno motrište, ali i – kao što je već spomenuto – subjektivizaciju mišljenja i djelovanja. Možda se izaziva i nezadovoljstvo zato što se u stvarnosti ne ostvaruju snovi koji su plod svjetske potrošačke promidžbe.

Štoviše, kao što pokazuju i antropolozi – i u blagostanju i u povećanoj svijesti mnogih – postoji opasnost da pitanje čovjeka i smisla života postane vrlo problematično.

Univerzalizacija života i kulture može naime uništiti kulturalne razlike i perspektive ljudske istine i vrijednosti (izazivajući osobnu rascjepkanost, kulturalni relativizam ili fundamentalističko-kulturalnu apsolutizaciju). Biotehnologije omogućuju tehničko-genetičke zahvate radi poboljšanja života, ali ne koristi li ih se dobro i mudro, mogu dovesti do »posthumanog« ili »nehumanog« ako se misli da pomoću tehnike mogu »proizvesti« čovjeka. »Simulativna« obzorja virtualnih svjetova stvorenih pomoću digitalnih tehnologija šire pojedinačni i zajednički zamišljajni svijet, ali istovremeno povećavaju ne samo opasnost da se izgubi dodir sa stvarnošću nego i bespovratan »oproštaj« od stvarnosti.

Prema nekim misliocima, može se iznova govoriti o aktualnosti triju glasovitih

pitanja Immanuela Kanta: »Što možemo spoznati, što možemo činiti, čemu se možemo nadati?«

U tom ozračju važno je biti sposoban razabirati kako bismo se mogli kretati među ambivalentnostima stvarnosti i što je više moguće uočiti vrijednost čovjeka dostojnog života za sve i za svakoga, kao što to ističu ljudska prava.

3. »SIGURNOSNI IZLAZI« PRED GLOBALIZACIJOM

Financijska kriza u posljednje je vrijeme iznijela navidjelo izopačene učinke razvoja odvojenoga od konkretnog života pojedinca i naroda, od etike i od zahtjeva za aktivnim, kritičkim, odgovornim i solidarnim sudjelovanjem svih čimbenika društvenoga života.

U tom smislu je očitovala »tamnu« stranu globalizacije. Ona naime zahtijeva neke, da tako kažemo, ustrojstvene preduvjete:

- 1) na ekonomsko-političkoj razini: da se u globalnoj međuovisnosti očituje (i prakticira) zahtjev za solidarnošću i »održivim razvojem«, ljudski dostojnim za sve i za svakoga. Inače se povećavaju nejednakosti među narodima, nacijama, područjima svijeta, količinom (pristup potrošačkim dobrima, uporaba sredstava) i kakvoćom (kultura, kakvoća života, jednakost i društvena pravda). Kao što se obično kaže, i nove tehnologije jasno pokazuju da »digitalno dijeli«.
- 2) na kulturalnoj razini: da se ode dalje od zapadne perspektive (zapadna misao nije »jedino«, nego »jedno od« gledišta) te se postavi (i ostvari) zahtjev za interkulturalnim dijalogom: izbjeći fundamentalizam i sukob među civilizacijama (S. Huntington). To treba omogućiti da se na području ljudskih prava povežu:

1. *sudioništvo* ideja/vrednota
  2. djelatno *zajedničko nastojanje* da se one doista ostvare
  3. zakonitost *razlikovanja* motivacija i izlika koje se temelje bilo na sudioništvu ideja bilo na djelatnim zajedničkim nastojanjima
  4. *raspravljjanje, sučeljavanje, demokratska rasprava* radi traženja nadiskustvenoga, onostranoga, boljega, višega.
- 3) na spoznajnoj razini: da se prakticira spoznaja i razmišljanja koji znaju prepoznati složenost, povežati humanističku i znanstveno-tehnološku kulturu; tradiciju, znanost, mudrost; povijest, umjetnost i tehnologiju; stvarnost, virtualnost i vrijednost; tehnološke mogućnosti, aksiološke perspektive i etičke izbore. I, napose, da se ostvari nada o »glokalnoj« misli (tj. misli koja je istovremeno i globalna i lokalna, jer je po čovjekovoj mjeri).
- 4) na razini građanskoga suživota: da se može živjeti »mnogostruko građanstvo« ili, kao što to drugi kažu, »jedinstveno i pluralno« (lokalno, nacionalno, međunarodno, svjetsko, ... »nebesko«), a istovremeno i ono koje se razlikuje među »domorocima« i »gostima«; što valja podržati pomoću međunarodnoga prava, zakonitosti koja je legitimna i pravedna za sve i za svakoga, u razlikama podrijetla, pripadnosti, statusa, životnih uvjeta itd.
- 5) i na kraju, ali ne manje važno (last, but not least): zahtjev za odgajanjem drugih i samoga sebe, što će postati istinski i stvarni »zahtjev vremena«.

4. ODGOJ ZA PRAVEDAN I SOLIDARAN RAZVOJ U SKLADU S LJUDSKIM PRAVIMA

Međunarodne humanitarne ustanove, crkve, nevladine organizacije, humanis-

tički kulturalni pokreti (a zapravo i mnoge vlade, iako uz bezbrojna proturječja), računaju na odgoj kao na strategiju u smjeru jednakosti i integracije radi postizanja održivog razvoja za sve i svakoga.

To potvrđuje i Preambula Deklaracije o ljudskim pravima koja vidi »Opću deklaraciju o ljudskim pravima kao zajedničku tekovinu svih naroda i država, kako bi svaki pojedinac i svaki dio društva, imajući ovu Deklaraciju stalno na umu, poučavanjem i učenjem težili promicanju ljudskih prava i sloboda te progresivnim domaćim i međunarodnim mjerama osigurali njihovo opće i djelotvorno priznanje i poštivanje, kako među narodima država članica, tako i među narodima na područjima koja se nalaze pod njihovom jurisdikcijom«.

Društvo koje želi biti otvoreno za integraciju jednako tako zahtijeva i odgoj koji integrira. Drugim riječima, u takvu društvu treba promicati odgoj koji vodi računa o zahtjevima svake osobe, a posebice o zahtjevima siromašnih i najranjivijih, osoba s invaliditetom, mladih koji stanuju u seoskim područjima ili u sirotinjskim gradskim četvrtima, mladih i odraslih, ali bez ikakve diskriminacije.

To tvrdi i Opća deklaracija o ljudskim pravima:

»Svatko ima pravo na obrazovanje [...]. Obrazovanje mora biti usmjereno punom razvoju ljudske osobnosti i jačanju poštovanja ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ono mora promicati razumijevanje, toleranciju i prijateljstvo među svim narodima, rasnim ili vjerskim grupama te podupirati djelovanje Ujedinjenih naroda na održavanju mira. Roditelji imaju pravo prvenstva u izboru vrste obrazovanja za svoju djecu« (čl. 26). Te tvrdnje odražavaju se i u Deklaraciji o kršćanskom odgoju Drugoga vatikanskog sabora »Gravissimum educationis«, koja kaže: »Svi ljudi bilo ko-

jega podrijetla, položaja i dobi imaju na temelju dostojanstva svoje osobe neotuđivo pravo na odgoj koji odgovara njihovu životnom cilju, osobnoj nadarenosti i razlici spolova te koji je prilagođen domovinskoj kulturi i predajama te je ujedno otvoren bratskoj povezanosti s drugim narodima radi promicanja pravoga jedinstva i mira na zemlji.« (čl. 1).

Ta »iščekivanja« – kao i sva druga ljudska prava – zahtijevaju da se ide dalje od idealnog sudionništva, pomoću aktivnog nastojanja da se ostvare tri bitne sastavnice ljudskih prava (prevenirati, zaštititi, promicati). U tom smislu nužno je i usklađeno nastojanje, posebice s obzirom na odgoj.

Ako je to općenito istina, onda to valja posebice reći za razna geografska područja na svijetu u kojima su potrebni specifična politika i djelotvorni planovi za djevojčice i dječake, žene i muškarce radi jednakih mogućnosti i uključivanja u društvo. Svi znamo za milijune djece školske dobi koja u mnogim zemljama još ne pohađaju nastavu. U većini izbjegličkih kampova i zatvorskih ustanova odgoj djece i mladih je apsolutno neprikladan.

5. STRATEŠKO-METODOLOŠKO OBZORJE

Integrativni pristup odgoju ne gura kulturu u manje važan položaj puke promicateljice ekonomskoga rasta, nego mora težiti prema cjelovitom razvoju ljudskoga bića, pojedinca, skupine, zajednice, naroda, čovječanstva. Treba poticati na susret s drugima, na formaciju građana koji će biti sposobni svjesno sudjelovati u izgradnji širih i složenih kolektiviteta, bili oni nacionalni, kontinentalni ili svjetski, pritom vrednujući »kreativnu raznolikost«, osobne i rodne razlike, različite identitete te osobne kulturalne korijene, kao i različitu životnu dob.

U vezi s time čini mi se vrlo jasnim i usmjerujućim čl. 29. Konvencije o pravima maloljetnika, koju je odobrila Opća skupština Ujedinjenih naroda 20. studenoga 1989., a koje dvadesetu obljetnicu slavimo upravo ove godine:

»Države stranke slažu se da obrazovanje djeteta treba usmjeriti prema:

- a) punom razvoju djetetove osobnosti, nadarenosti, duševnih i tjelesnih sposobnosti
- b) promicanju poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda te načela proglašanih u Povelji Ujedinjenih naroda
- c) poticanju poštivanja djetetovih roditelja, njegova kulturnog identiteta, jezika i vrednota, nacionalnih vrednota zemlje u kojoj dijete živi i zemlje iz koje potječe te poštivanje civilizacija koje se od njega razlikuju
- d) pripremi djeteta za odgovoran život u slobodnoj zajednici u duhu razumijevanja, mira, snošljivosti, ravnopravnosti spolova i prijateljstva među svim narodima, etničkim, nacionalnim i vjerskim grupama te osobama starosjedilačkog podrijetla
- e) poticanju zaštite prirodnog okoliša.«

Sa svoje strane, suvremena pedagogija stoga govori o cjeloživotnom učenju i obrazovanju (tj. *za cijeli život*, *s obzirom na cijeli život*, *u svim situacijama života*), djelujući »sinergijski« (ili, kao što se to danas često kaže, »umreženo«), između sustava (neformalnog i formalnog) odgoja, obitelji, škole, sveučilišta, područja i njegovih različitih društvenih konfiguracija, među kojima religiozne i crkvene nisu najmanje važne. Usmjerena je na formaciju stavova kritičnosti, slobode, odgovornosti i solidarnosti. Nastoji izaći ususret velikim težnjama svakoga ljudskog srca.

U vezi s time htio bih podsjetiti na riječi pape Benedikta XVI u njegovu govoru

novim veleposlanicama 13. prosinca 2007. On je podsjetio da »posebnu pozornost treba pokloniti mladim naraštajima, pokazujući im da su upravo oni najveće bogatstvo pojedine zemlje: njihov odgoj je prijeko potreban... Taj će odgoj svakomu mladom čovjeku pomoći da razvije povjerenje u samoga sebe, da se nada u budućnost, da se brine za vlastitu braću i sestre u čovječanstvu i da poželi sudjelovati u rastu vlastite nacije.« Papa je ujedno poželio »da u svakoj zemlji odgoj mladih bude na prvome mjestu. To je posebice važno za nadvladavanje beznađa koje se može nastaniti u srcu mladih i biti uzrokom brojnih pojedinačnih i kolektivnih oblika nasilja.«

Isti odgojni i preodgojni zahtjev neodgodivo traži zajednički angažman za novu »paideiu«, tj. za novu, odgojnu kulturu koja će biti sukladna čovjeku (a ne samo funkcionalno i utilitaristički značajna). S tog gledišta Deklaracija o ljudskim pravima – koju mnogi smatraju nekom vrstom »laičke biblije« – može predstavljati prvotni izvor za takvo djelovanje.

6. SALEZIJANSKO ODGOJNO I PREVENTIVNO DJELOVANJE SUČELICE IZAZOVIMA DANAŠNJICE

U iskustvu Katoličke crkve taj integrativni pristup ostvario se i ostvaruje se u tradiciji kršćanski nadahnutog odgoja u duhu kojega djeluje tisuće škola, sveučilišta, centara za strukovno obrazovanje i drugih odgojnih ustanova, koje se nalaze po svim zemljama i posvuda u svijetu.

U tom ozračju ostvaruje se i odgojno djelovanje Salezijanske obitelji i Salezijanske družbe.

U Salezijanskoj družbi danas se događa velika promjena koja se odnosi na sastav, broj, kulturalno postojanje i djelovanje. U

Europi i na Zapadu dolazi do izrazitog smanjivanja broja i do starenja članova Družbe, što zahtijeva odlučno redimenzioniranje ustanova i planova za budućnost, što se pak očituje i kao neoliberalna »likvidnost« zapadne kulture. Nešto slično možda se počinje događati i u Latinskoj Americi te posebice u istočnoeuropskim postkomunističkim zemljama, nakon trenutka »uskrsnuća« i rasta, do kojega je došlo poslije pada komunizma. U Africi, Aziji i Oceaniji salezijanci rastu brojem članova i (često novih i inovativnih) prisutnosti. Međutim, u tim okruženjima zasigurno valja razmišljati i produbljivati tradicionalnu salezijansku kulturu, u odnosu na kulturalne i religiozne zahtjeve »domaćih« salezijanaca ili pak zahtjeve politike i (često vrlo ograničavajuće ili fundamentalističke) poticaje koje društveno-političko okruženje nameće ili predlaže. Sve to u određenome smislu potiče perspektivu koja ide mnogo dalje od načina salezijanske prisutnosti u prošlosti u tim istim područjima (koje su se obično vodile zapadnim »misionarskim« mentalitetom).

U vezi s time, posljednji, 26. opći sabor Salezijanske družbe (br. 26) kaže: »Prijeka potreba da se razglasi navještaj Uskrsloga Gospodina požuruje nas da se suočimo sa situacijama koje u nama odzvanjaju kao zabrinutost i poziv na pomoć: još neevan gelizirani narodi, sekularizam kao prijetnja zemljama stare kršćanske tradicije, pojava selilaštva, novi dramatični oblici siromaštva i nasilja, širenje pokreta i sekti. Ima tu i povoljnih prilika, kao što su ekumenski, međureligijski i interkulturalni dijalog, novo zanimanje za mir, zaštita ljudskih prava, borba za očuvanje okoliša, te brojni izrazi solidarnosti i volontarijata koji se sve više šire svijetom. Sve su to poznati sadržaji iz apostolskih pobudnica koje su pratile sinode na raznim kontinentima, a dio su

izazova cijeloj Crkvi i potiču nas da tražimo nove puteve naviještanja Isusova evanđelja uz dužno poštivanje mjesnih kultura.«

Isti, 26. opći sabor snažno potiče na premišljanje odnosa između evangelizacije i odgoja, prevladavajući stalno istu nepokretnost formula koje su povezane s preventivnim sustavom. U br. 25 se kaže: »U salezijanskoj smo tradiciji na različite načine izražavali taj odnos: primjerice, 'pošteni građani, dobri kršćani' ili 'evangelizirati odgajajući i odgajati evangelizirajući'. Smatramo da je i dalje potrebno razmišljati u tom smjeru.«

Stoga je čitava Družba pozvana još više nastojati oko dubljeg upoznavanja sveukupnoga salezijanskog preventivnog sustava (tj. odgojnog modela koji je svojstven salezijanskoj odgojnoj tradiciji).

Vrhovni poglavar salezijanaca, don Pascual Chávez Villanueva, u svom je intervjuu za časopis »Un mondo possibile« (br. 16, veljača 2008) istaknuo kako su »najsiromašniji u najtežem položaju jer se ekonomskom siromaštvu pridružuju drugi oblici siromaštva: kulturalno, vjersko, antropološko« (str. 4). Nakon toga don Chávez kaže: »Valja proširiti poimanje preventivnog sustava«, brinući se za »marginalizaciju, a ne samo za odgoj, evangelizaciju, katehezu i oblike udruživanja« (str. 6). Jednako tako, valja započeti »duboko razmišljanje«, jer »se danas nalazimo pred salezijancima koji već reformiraju preventivni sustav a da o tome nisu razmišljali: poput

don Bosca, pronašli su odgovor, ali bez razmišljanja«.

ZAKLJUČAK

Već spomenuti 26. opći sabor naglašava: »Uvjereni smo da evangelizacija nudi odgoju uzor uspješne ljudskosti i da odgoj, kad zahvati srca mladih i razvije religiozni smisao života, omogućuje i podržava proces evangelizacije.«

I papa Benedikt XVI je ohrabrio salezijance okupljene na Općem saboru na vrednovanje doprinosa odgoja i na angažiranje na različitim odgojnim područjima. U svom »Pismu sabornicima« 1. ožujka 2008. je napisao: »Bez odgoja nema trajne i duboke evangelizacije, nema rasta i dozrijevanja, nema promjene mentaliteta i kulture.«

Zatim, u »Pismu biskupiji i gradu Rimu o hitnom zadatku odgoja«, 21. siječnja 2008, papa Benedikt XVI piše: »Odgoj koji bi se ograničavao na davanje spoznaja i informacija i koji bi po strani ostavljao velika pitanja koja se odnose na istinu, posebice na istinu koja može biti vodič u životu, bio bi beznačajan odgoj.« Istovremeno je papa izrazio i svoje duboko uvjerenje da »svaki istinski odgajatelj zna da za odgoj treba darovati nešto od samoga sebe i da jedino tako može pomoći svojim učenicima da nadvladaju sebičnost te postanu sposobni za istinsku ljubav«.

Zar tako ne bi trebao činiti i onaj tko želi odgajati za ljudska prava po preventivnom sustavu?